

INSTITUTO DE ESTUDOS ULLOÁNS

MEMORIA DE ACTIVIDADES 2021

INSTITUTO DE ESTUDOS ULLOÁNS (IEU)

MEMORIA DE ACTIVIDADES 2021

INTRODUCCIÓN

O Instituto de Estudos Ulloáns (IEU) foi fundado en novembro de 2015 na palleira da casa de Laxe, aldea de Chorexe, concello de Palas de Rei (Lugo). Foi presentado aos medios de comunicación o 27 de marzo de 2016 nun acto celebrado no parladoiro de Arqueixal, aldea de Santiago de Albá, Palas de Rei.

Obxectivo: o estudo, a divulgación e a protección do patrimonio cultural da Ulloa.

Área de actuación: comarca da Ulloa, constituída polos concellos de Monterroso, Palas de Rei e Antas de Ulla.

Sede social: Praza do conselleiro Fernando Salgado, 2. 27560 Monterroso (Lugo).

Comunicación:

Web: www.ieu.gal

Redes sociais: es-es.facebook.com/ieulloa/

Contacto:

email: institoutulloa@gmail.com

tfn: 609760169

Socios:

Socios numerarios: 156.

Socios institucionais: Concello de Monterroso, Concello de Palas de Rei, IES de Monterroso e IES do Camiño de Palas de Rei.

Socios protectores: empresas Gadisa, Campomayor, Jimsports e Hotel Balneario Río Pambre.

Socios honorarios: Xesús Alonso Montero, Carlos Méndez Vázquez.

XUNTA DE GOBERNO ACTUAL (6/12/2019 – 19/5/2023)		
CARGO	NOME	Concello
Director	X. Francisco Pardo Tejeiro	Palas de Rei
Vicedirector	Jesús Otero Calvo	Monterroso
Secretaria	Hilda García Cabanas	Antas de Ulla
Administrador	Xosé Luís Santiso García	Antas de Ulla
Vogal nº 1	Braulio Vilariño Varela	Palas de Rei
Vogal nº 2	María José Gómez Alvite	Palas de rei
Vogal nº 3	Xurxo Mouriño Lourido	Antas de Ulla

ACTIVIDADES DESENVOLVIDAS POLO IEU EN 2021 **SEGUNDO AS SECCIÓNS:**

Debido á COVID-19 non foi posible desenvolver completamente o programa de actividades 2021, véndose reducidas algunhas das actividades programadas.

COLABORACIÓNS CON ASOCIACIÓNS E INSTITUCIÓNS

- Intervención de Francisco Pardo Teijeiro, en representación do IEU, na *Festa de Afirmación e da Dignidade*, promovida pola Irmandade Manuel María e a asociación Xérmolos. Meira (Lugo), 24 de setembro de 2021.
- Intervención de Francisco Pardo Teijeiro, en representación do IEU, na *Xuntanza de asociacións culturais das ribeiras do Ulla* nos actos do 20 aniversario da asociación Raiceiros. Vedra (A Coruña), 13 de novembro de 2021.
- Colaboración do IEU co profesorado da Facultade de Xeografía da Universidade de Santiago na organización da viaxe de estudos á Ulloa. 17 de decembro de 2021.

HISTORIA, ARQUEOLOXÍA E ETNOGRAFÍA

- Colaboración coa Universidade de Santiago nas Xornadas *Antropoloxías do Camiño/ Camiños da Antropoloxía* dirixidas por Elena Freire Paz (USC). 6-10 de xullo de 2021.
- Gravación da serie documental de TVG *Os castelos*. Intervención de Francisco Pardo Teijeiro no capítulo VI: “Unha viaxe polos castelos”, adicado ao castelo de Pambre. Setembro de 2021.
- Gravación do documental *Os andamios da historia. Vilar de Donas*. Intervención de Francisco Pardo Teijeiro no capítulo adicado ao castelo de Sirgal e á familia Arias de Monterroso. Outubro de 2021.

-Conferencia de Francisco Pardo Teijeiro sobre o IEU impartida na escola de Peibás (Antas de Ulla) na visita á Ulloa de alumnos e profesores da Facultade de Xeografía da USC. 17 de decembro de 2021.

-Promoción do Camiño Santo (*La Voz de Galicia*, 30/10/2021)

FILOLOXÍA, LITERATURA E TOPONIMIA

-Presentación do libro *Que hostia din os rumorosos* do Grupo Rompente (Antón Reixa, Manuel Romón e Alberto Avendaño). Castelo de Pambre, 3 de xullo de 2021.

ACTIVIDADES ARTÍSTICAS E MUSICAIS, GASTRONOMÍA

-Inauguración no castelo de Pambre da exposición de Antón Patiño *Cartografía simbólica*. Coas intervencións do concelleiro Amando Sande en representación do alcalde de Palas de Rei; Cecilia Pereira, Comisaria de Xacobeo; o pintor Antón Patiño; Braulio Vilariño, coordinador de exposicións do IEU; e Francisco Pardo Teijeiro, director do IEU. 8 de maio de 2021.

-Inauguración no castelo de Pambre da exposición de Menchu Lamas *Vieiros da cor*. Coas intervencións de Pablo Taboada, alcalde de Palas de Rei; a pintora Menchu Lamas; Braulio Vilariño, coordinador da sección de exposicións do IEU; e Francisco Pardo Teijeiro, director do IEU. 3 xullo de 2021.

-Inauguración no castelo de Pambre da exposición de José Vázquez Cereijo *Tengo un ariete para mis sueños*. Coas intervencións de Anne Nikitik, viúva do pintor; Braulio Vilariño, coordinador de exposicións do IEU; María Astorgano, comisaria da exposición; Paco Pestana, escultor; e Francisco Pardo Teijeiro, director do IEU. 2 outubro de 2021.

-Inauguración no Pazo de San Marcos da Deputación de Lugo, con motivo da celebración do Día da Muller Rural, da exposición colectiva *A Ulloa. Fotografías centrípetas*, organizada polo IEU e a Rede Museística Provincial. Coas intervencións da vicepresidenta da Deputación de Lugo, Tareixa Ferreiro; as comisarias da exposición, Patricia Coucheiro e Susana Varela; a xestora da Rede de Museos Provinciais da Deputación de Lugo, Encarna Lago; e o director do IEU, Francisco Pardo Teijeiro. 15 de outubro de 2021.

-Inauguración no castelo de Pambre da exposición de Froilán Magdaleno *Inspiración de tres xenios universais*. Coas intervencións de Pablo Taboada, alcalde de Palas de Rei; o pintor Froilán Magdaleno; Braulio Vilariño, comisario e coordinador de exposicións do IEU; e Francisco Pardo Teijeiro, director do IEU. 18 de decembro de 2021.

CIENCIAS, MEDIO AMBIENTE E EDUCACIÓN AMBIENTAL

-Excursión naturalista á Lagoa de Quintas. Zona de especial diversidade no contexto da Ulloa. 28 nov 2021. Coordinada por Cristina Varela e Xurxo Mouriño.

-Adhesión ao manifesto “Eólica, así non! Manifesto por un novo modelo de desenvolvemento eólico para Galiza”. Decembro 2021.

-Presentación de alegacións ao proxecto do parque eólico Serra do Farelo (Antas de Ulla). Decembro 2021.

-Presentación de alegacións ao proxecto do parque eólico Estivada (Antas de Ulla e Agolada). Decembro 2021.

-Excursións botánicas para o estudo da flora da Ulloa organizadas en 2021 polo biólogo e consultor medioambiental Xurxo Mouriño : (<http://ieu.gal/flora-da-ulloa/>)

-1ª exc.: Norte da serra do Careón, Merlán e Moredo (Palas de Rei). 18/4/2021

-2ª exc.: Monte de Basadre (Ramil, Palas de Rei). 23/5/2021

-3ª exc.: Irixe: ribeiras e O Chao (Marzán, Monterroso). 6/6/2021.

-4ª exc.: A vacariza e O Coto (Remonde, Palas de Rei). 11/7/2021.

-6ª exc.: Montes de O Cibreiro e Olveda (Antas de Ulla). 24/7/2021.

-7ª exc.: Ladeiras do Careón (Carballal e Moredo, Palas de Rei). 8/8/2021.

-8ª exc.: Brañas arredor de Ligonde (Monterroso). 22/8/2021.

-9ª exc.: Monte de Fufín (Monterroso). 6/11/2021.

XEOGRAFIA, ARQUITECTURA, URBANISMO, PAISAXISMO

- Excursión xeográfica ao nacemento do río Ulla, dirixida por Horacio García e na que participaron alumnado e profesorado da USC e socios/as do IEU. Antas de Ulla, 17 de decembro de 2021.

-Promoción do Centro Xeográfico de Galicia.

-Participación de Francisco Pardo Teijeiro, en representación do IEU, na presentación do proxecto Parque Central de Galicia no Pazo de San Marcos da Deputación de Lugo. 31/3/2021.

-Participación de Francisco Pardo Teijeiro, en representación do IEU, na presentación do proxecto do Parque Central de Galicia en Antas de Ulla. 17/4/2021.

AUDIOVISUAL

- Proxecto de recuperación e recompilación de fotografías de arquivos familiares, entidades, etc. da comarca da Ulloa. Coordinado por Patricia Coucheiro e Susana Varela.

-Presentación do proxecto audiovisual “A Ulloa. Fotografías centrípetas” dentro do programa “A Muller rural na Rede Museística da Deputación de Lugo”, coordinado por Patricia Coucheiro e Susana Varela. Coas intervencións de Susana Varela e Hilda García Cabanas, en representación do IEU. 27 de setembro de 2021.

-Coordinación da proxección do documental “Negro Púrpura” e coloquio co equipo creativo. Monterroso, 6 de novembro de 2021.

BIBLIOTECA E ARQUIVO DOCUMENTAL

-Ampliación dos fondos da *Biblioteca da Ulloa*.

EXPOSICIÓNS

- Sala de exposicións do castelo de Pambre (<http://ieu.gal/exposicions/sala-1-castelo-de-pambre/>):

Na sala de exposicións do castelo de Pambre, cedida polo concello de Palas de Rei, o IEU organizou as exposicións comisariadas por Braulio Vilariño:

-*Cartografía simbólica*. Exposición de Antón Patiño. Coordinación e montaxe: Antón Patiño, Braulio Vilariño e Susana Varela. Subvencionada por *O Teu Xacobeo*. 8 de maio ao 30 xuño 2021.

-*Vieiros da cor*. Exposición de Menchu Lamas. Coordinación e montaxe: Menchu Lamas, Braulio Vilariño e Lucía Hidalgo. Subvencionada por *O Teu Xacobeo*. 3 de xullo ao 4 set 2021.

-*Tengo un ariete para mis sueños*. Exposición de José Vázquez Cereijo. 2 de outubro ao 30 novembro 2021.

-*Inspiración de tres xenios universais*. Exposición de Froilán Magdaleno. Montaxe: Braulio Vilariño e Javier Méndez. Decembro 2021.

-Sala de exposición do Pazo de San Marcos da Deputación de Lugo:

-*A Ulloa. Fotografías Centrípetas*. Exposición colectiva de 18 fotógrafas da Ulloa, organizada polo IEU en colaboración coa Área de Cultura e da Rede provincial de Museos da Deputación de Lugo. Coordinación, comisariado e deseño: Patricia Coucheiro e Susana Varela. 15 de outubro ao 8 de decembro de 2021.

VISITAS GUIADAS

- 1ª Visita a un apiario en Batán (Palas de Rei), guiada por Jorge Vázquez. 12 de xuño de 2021.

- Visita ao castelo de Pambre, guiada por Francisco Pardo Teijeiro, nos actos da inauguración da exposición de Menchu Lamas *Vieiros da cor*. 3 de xullo de 2021.

- 2ª Visita a un apiario en Batán (Palas de Rei), guiada por Jorge Vázquez. 28 de agosto de 2021.

- Visita ao castelo de Pambre, guiada por Francisco Pardo Teijeiro, na viaxe de estudos á Ulloa da Facultade de Xeografía da Universidade de Santiago. 17 de decembro de 2021.

MUSEO DA ULLOA

-Registro na Oficina Española de Patentes e Marcas da marca nacional “**Centro de Interpretación das Feiras**” con titularidade do IEU. Xuño 2021.

-Catalogación das coleccións museísticas doadas ao Concello de Monterroso polo historiador Carlos Méndez Vázquez, procedentes do Museo Parroquial de Monterroso. Revisión do catálogo realizada por María José Gómez Alvite. Xullo de 2021.

LABOR EDITORIAL

- Publicación do 5º número de **CAIRÓN. Boletín do Instituto de Estudos Ulloáns**.
(<http://ieu.gal/cairon-boletin-ieu/>)

Revista dirixida polo xornalista Daniel Salgado e subvencionada pola Deputación de Lugo. O nº 5 conta cos seguintes artigos:

- EDITORIAL, por Daniel Salgado.

-ACTUALIDADE

-“Cara a unha Ulloa agropolitana. O cooperativismo”, por Adrián Gallero Moreiras.

-“A Ulloa: a actividade agraria, entre o produtivismo e pos produtivismo”, por Rubén Camilo Lois-González.

-PATRIMONIO

-“Achegas á simboloxía do románico de Románico de Palas de Rei”, por Xosé Lois García.

-“O entroido en Casa de Naia e San Xusto”, por Patricia Coucheiro.

-“As pedras aparapetadas do Campo da Feira de Monterroso”, por Francisco Xabier Louzao Martínez.

-“Onde nace o río Ulla? Un percorrido científico na busca das súas fontes”, por J. Horacio García.

-“Catálogo aberto da fauna de vertebrados da comarca da Ulloa”, por Xurxo Mouriño, Sandra Goded, Cristina Varela e Celso Luís García Porto.

-PERSOEIROS

-“Lilí. Araceli Herrero Figueroa”, por Adela Figueroa.

-HISTORIAS

-“Memoria dun episodio agrarista: o cura Luna, párroco de Santa Cristina de Areas (Antas de Ulla), 1921”, por Xulio Cuba Orosa.

-“Primeiras escolas e primeiros mestres da Ulloa”, por Fernando Salgado.

-“O 125 aniversario da banda de música de Antas de Ulla”, por Andrea Santiso e Xosé Luís Santiso.

-CREACIÓN

-“Dous poemas e unha ilustración”, de Adolfina Mesa.

-“Pipas con sal.Haikus”, de Ana Moure Soengas.

-“Nun averno preñado de tristura”, de José Carlos Ulloa.

-“Tríade”, de Martiño Maseda.

-“Dous poemas”, de Paco Ledo.

- Presentacións do 5º número de *CAIRÓN*:

- O 30 de outubro de 2021, no salón de actos do centro sociocultural de Monterroso. Presentado por Rocío Seijas, alcaldesa de Monterroso; Daniel Salgado, director de Cairón; Fernando Salgado, xornalista; Martiño Maseda, José Carlos Ulloa e Adolfina Mesa, poetas; e Francisco Pardo Teijeiro, director do IEU.

- O 7 de novembro de 2021, na Vella Igrexa de San Xoán de Antas de Ulla. Presentado por Pilar García porto, deputada provincial; Xurxo Mouriño, biólogo; Xulio Cuba Orosa, historiador; Paco Ledo, poeta, e José Luis Santiso, directivo do IEU.

- O 7 de novembro de 2021, no salón de planos da Casa do Concello de Palas de Rei. Presentado por Pablo Taboada, alcalde de Palas de Rei; Rubén Lois, catedrático de Análise Xeográfica Rexional da USC; Adrián Galero, politólogo especialista en economía solidaria; Horacio García, profesor da Facultade de Xeografía da USC; Braulio Vilariño, directivo do IEU; e Francisco Pardo Teijeiro, director do IEU.

- Edición do libro de Xosé Lois García *Achegas á simboloxía do románico da Ulloa*. Editado polo IEU con financiación da Área de Turismo da Deputación de Lugo. Maquetación de Gráficas Lucenses. Coordinación de edición e prólogo de Francisco Pardo Teijeiro.

- Edición do libro monográfico de varios autores *Antas de Ulla no centro xeográfico de Galicia*, coordinado por Aldara García Gómez e María José Gómez Alvite. Autores: Goded Millán, S.; Gómez Alvite, M.J.; González Shuttlewort,A.; Gulías Lamas,X.A.; Ledo, Paco;Maseda, Martiño; Mesa, Adolfina; Moure Soengas, A.; Mouriño Lourido,J.; Núñez, Toño; Pardo de Neyra, X.; Pardo Teijeiro, F.; Pérez Alonso,L; Somoza López,M.; Varela Cadahía,C; Asociación Cultural e musical Tesmenteira; Técnicos de ordenación do territorio do IEU. Editado polo Servizo de Publicacións e a Área de Turismo da Deputación de Lugo, coa coordinación editorial do IEU.

- Edición do 1º tomo da colección *Ulloa audiovisual*. Colección editada polo IEU e coordinada por Patricia Coucheiro González e Susana Varela Negro. Tomo I: ***Proposta pedagóxica. Fotografías centrípetas***, de Patricia Coucheiro e Susana Varela, editado pola Rede Museística Provincial da Deputación de Lugo.

- Deseño e publicación de carteis e dípticos:

Deseñados por Azucena Souto:

- Carteis e dípticos da exposición de Antón Patiño *Cartografía simbólica*. Maio 2021.
- Carteis e dípticos da exposición de Menchu Lamas *Vieiros da cor*. Xullo 2021.
- Carteis e dípticos da exposición de Froilán Magdaleno *Inspiración de tres xenios universais*. Decembro 2021.

Deseñados por Patricia Coucheiro e Susana Varela:

- Carteis, folia de sala e montaxes da exposición *A Ulloa. Fotografías Centrípetas*. Outubro 2021.

AXUDAS INSTITUCIONAIS

- Subvención da **Consellería de Cultura e Turismo** da Xunta de Galicia para proxectos de dinamización do Xacobeo 2021 para o proxecto “Arte atlántica no Camiño”, desenvolvido polo IEU no castelo de Pambre (Palas de Rei).
- Subvención da **Área de Cultura da Deputación de Lugo** para a realización de actividades de interese cultural na anualidade 2021 ao proxecto do IEU “Edición e impresión do Boletín do Instituto de Estudos Ulloáns”
- Subvención da **Área de Cultura da Deputación de Lugo** para equipamentos culturais realizados por asociacións culturais na anualidade 2021 destinada á adquisición de equipos informáticos e audiovisuais do IEU.
- Edición do libro *Proposta pedagóxica. Fotografías centrípetas*, realizada pola Rede Museística Provincial da **Área de Cultura da Deputación de Lugo**.
- Edición do libro monográfico do IEU *Antas de Ulla no centro xeográfico de Galicia*, realizada polo Servizo de Publicacións e a **Área de Turismo da Deputación de Lugo**.
- Financiación, por parte da **Área de Turismo da Deputación de Lugo**, do libro *Achegas á simboloxía do románico da Ulloa*, editado polo IEU.

A Ulloa, 10 de xaneiro de 2022

Asdo: X. Francisco Pardo Teijeiro
Director do Instituto de Estudos Ulloáns